YANGI TAHRIRDAGI KONSTITUTSIYA – YANGI O‘ZBEKISTONNNING HUQUQIY POYDEVORI

Pardaboyeva Nodira Mirzabek qizi
O‘zbekiston Respublikasi jamoat xavfsizligi universiteti
3-kurs kursanti
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20204178

Annotatsiya. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasini chuqurroq anglab yetish uchun uning o‘ziga xos hususiyatlariga e’tibor berish lozim. Ya’ni o‘ziga xos hususiyatlariga qarab, uning oldingi Konstitutsiyalardan farqlari va afzalliklari nimalardan iborat ekanligini anglaymiz.Ushbu maqolada yangi tahrirdagi O‘zbekiston Respublikasi konstitutsiyasining qabul qilinishi, uning mazmun-mohiyati, kiritilgan yangi normalar va ularga doir bir qancha tushuntirishlar hamda konstitutsiyamizning o‘ziga xos xususiyatlari yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining o‘ziga xos hususiyatlari, Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi, konstitutsiyaviy qonun loyihasi, konstitutsiyaviy islohotlar.

НОВАЯ РЕДАКЦИЯ КОНСТИТУЦИИ – ПРАВОВАЯ ОСНОВА НОВОГО УЗБЕКИСТАНА

Аннотация. Для более глубокого понимания Конституции Республики Узбекистан необходимо обратит внимание на ее специфические особенности. То ест, рассматривая ее специфические особенности, мы понимаем, в чем заключаются ее отличия и преимущества от предыдущих конституций.В данной стате освещается принятие Конституции Республики Узбекистан в новой редакции, ее содержание, введенные новые нормы и ряд пояснений к ним, а также особенности нашей Конституции.

Ключевые слова: специфические особенности Конституции Республики Узбекистан, стратегия развития нового Узбекистана, проект конституционного закона, конституционные реформы.

THE NEW VERSION OF THE CONSTITUTION IS THE LEGAL BASIS OF THE NEW UZBEKISTAN

Annotation. For a deeper understanding of the Constitution of the Republic of Uzbekistan, it is necessary to pay attention to its specific peculiarities. That is, looking at its specific peculiarities, we realize what its differences and advantages from previous constitutions consist of.This article highlights the adoption of the Constitution of the Republic of Uzbekistan in the new edition, its content, the new norms introduced and a number of explanations for them, as well as the peculiarities of our Constitution.

Keywords: specific peculiarities of the Constitution of the Republic of Uzbekistan, development strategy of the new Uzbekistan, draft constitutional law, constitutional reforms.

Ma’lumki, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoev tomonidan 2023-yil 11-sentyabrda “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi to‘g‘risidagi PF-158-sonli Farmoni qabul qilindi.

2023-yil 30-aprelda o‘tkazilgan referendumda umumxalq ovoz berish orqali O‘zbekistan Respublikasining yangi tahrirdagi Konstitutsiyasi qabul qilinganligi Yangi O‘zbekistonni barpo etishning konstitutsiyaviy asoslarini mustahkamlashga xizmat qildi.

Yangi tahrirdagi Konstitutsiyaga muvofiq o‘tkazilgan prezidentlik saylovi yana bir bor jamiyatimizning siyosiy yetukligi, Yangi O‘zbekistonni barpo etish yo‘lida amalga oshirilayotgan islohotlarni xalqimiz to‘liq qo‘llab-quvvatlaganidan dalolat bermokda.

Shu bilan birga, yangilangan konstitutsiyaviy-huquqiy sharoitlarda mamlakatimiz taraqqiyotining asosiy yo‘nalishlarini takomillashtirish va amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli islohotlarni yangi bosqichga olib chiqish talab etilmokda.

Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasida o‘z aksini topayotgan, adolatli va xalqparvar davlat barpo etishda muhim kasb etadigan vazifalarni amalga oshirish, asosiy Qonunimizni jamiyatdagi bugungi real voqelikka, shiddatli islohotlarimiz mantig‘iga moslashtirish, Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi uchun mustahkam huquqiy poydevor yaratish muhim vazifaga aylanmoqda [1].

Yurtboshimiz O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganligining 29 yilligi munosabati bilan O‘zbekiston xalqiga bayram tabrigida, Konstitutsiyaga o‘zgartish va qo‘shimchalar kiritishdan ko‘zlangan maqsad - Asosiy qonunimizni jamiyatdagi bugungi real voqelikka, shiddatli islohotlarimiz mantig‘iga moslashtirishdan iborat ekanligini ta’kidlab o‘tdilar [2].

2022 yil 20 may kuni O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senati Kengashi va Qonunchilik palatasi Kengashining qo‘shma majlisi bo‘lib o‘tdi. Qo‘shma majlisda mamlakatimizda konstitutsiyaviy islohotlarni amalga oshirishga oid choralarni ko‘rish masalalari muhokama qilindi. Yig‘ilishda Konstitutsiyaga o‘zgartirishlar kiritish bo‘yicha takliflarni shakllantirish va tashkiliy chora-tadbirlarni amalga oshirish yuzasidan Konstitutsiyaviy komissiya tuzildi [3]. Konstitutsiyaviy komissiya tomonidan tayyorlangan “O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga o‘zgartish va qo‘shimchalar kiritish to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy qonuni loyihasining matni 2022 yil 25 iyundan 1 avgustga qadar umumxalq muhokamasidan o‘tkazildi. Umumxalq muhokamalarida Konstitutsiyaviy qonun loyihasi bo‘yicha 222 ming 715 ta taklif kelib tushgan va ular asosida loyiha takomillashtirilib, maromiga yetkazilgan. Deputatlar Konstitutsiyaviy qonun loyihasini tayyorlash jarayonida 400 dan ortiq xalqaro hujjatlar, 190 ga yaqin davlatlar konstitutsiyalari puxta tahlil qilingani, xalqaro ekspert va mutaxassislar tomonidan xalqaro huquqning umume’tirof etilgan barcha qoidasini o‘zida mujassam qilgan hujjat sifatida yuqori baholanganini qayd etdilar.

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga kiritilayotgan o‘zgartish va qo‘shimchalarning hajmi va ko‘lami, hususan, uning moddalari 128 tadan 155 taga ko‘payganligi, amaldagi 128 ta moddadan 91 tasiga konseptual o‘zgarishlar kiritilayotganligini inobatga olib, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy qonuni loyihasining nomi o‘zgartirilib, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasini yangi tahrirda bayon etish to‘g‘risida qaror chiqarilgan [4].

2023 yil 15 mart kuni “O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy qonunining loyihasi ommaviy axborot vositalarida e’lon qilindi. Unga ko‘ra Konstitutsiya loyihasi 6 ta bo‘lim, 27 ta bob, 155 ta moddadan iborat tarzda shakllandi.

2023-yil 30-aprel kuni bo‘lib o‘tgan umumxalq referendumida xalqimiz o‘zining yuksak siyosiy ongi, huquqiy ma’daniyati va dunyoqarashini namoyon etib, yangi tahrirdagi O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasini qabul qildi. Ushbu konstitutsiya davlatchilik, ijtimoiy-siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy va sud-huquq sohalarini bundan keyin ham barqaror rivojlantirish uchun mustahkam zamin yaratdi.

Yangi tahrirdagi O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasini chuqurroq anglab yetish uchun, uning o‘ziga xos hususiyatlariga e’tibor berish lozim. Ya’ni o‘ziga xos hususiyatlariga qarab, uning oldingi konstitutsiyalardan farqlari va afzalliklari nimalardan iborat ekanligini anglaymiz [5].

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining asosiy o‘ziga xos hususiyatlari:

1. O‘zbekiston – boshqaruvning respublika shakliga ega bo‘lgan suveren, demokratik, huquqiy, ijtimoiy va dunyoviy davlat deb belgilanganligidir. (O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 1-moddasi)
2. Milliy urf-odatlar va an’analar e’tiborga olinganligi. (127-modda mahallaga konstitutsiyaviy maqom berildi, 14-bob ya’ni oila, bolalar va yoshlarga alohida bob ajratildi, 80-modda voyaga yetgan mehnatga layoqatli farzandlar o‘z ota-onalari haqida g‘amxo‘rlik qilishga majburdirlar)
3. Ijtimoiy hayot - siyosiy institutlar, mafkuralar va fikrlarning xilma-xilligi asosida rivojlanishining belgilanganligidir. (Shunga asosan hozirgi vaqtda Respublikamizda beshta siyosiy partiya ya’ni, *Tadbirkorlar va ishbilarmonlar harakati - O‘zbekiston Liberal-demokratik partiyasi, *O‘zbekiston “Milliy tiklanish” demokratik partiyasi, *O‘zbekiston Xalq demokratik partiyasi, *O‘zbekiston “Adolat” sotsial-demokratik partiyasi, *O‘zbekiston ekologik partiyasi faoliyat ko‘rsatmoqda)
4. O‘zbekiston Respublikasida o‘lim jazosi taqiqlanadi deb belgilanganligidir. (O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 25-moddasi)
5. Miranda qoidalariga asosan normalar kiritilganligi. (Shaxsni ushlash chog‘ida unga tushunarli tilda uning huquqlari va ushlab turilishi asoslari tushuntirilishi shart. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 27-moddasi. Agar shaxsning o‘z aybini tan olganligi unga qarshi yagona dalil bo‘lsa, u aybdor deb topilishi yoki jazoga tortilishi mumkin emas. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 28-moddasi)
6. Advokaturaga alohida bob ajratilganligidir. **(**O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 24-bobi. 141,142-moddalar**)** unga ko‘ra Advokat o‘z kasbiy vazifalarini amalga oshirayotganda uning faoliyatiga aralashishga yo‘l qo‘yilmaydi.

Advokatga o‘z himoyasidagi shaxs bilan moneliksiz va xoli uchrashish, maslahatlar berish uchun shart-sharoitlar ta’minlanadi.

Advokat, uning sha’ni, qadr-qimmati va kasbiy faoliyati davlat himoyasida bo‘ladi va qonun bilan muhofaza qilinadi.

Shunday ekan, Prezidentimiz ta’kidlaganlaridek har bir fuqaromizda konstitutsiyaviy huquq madaniyatini, konstitutsiyaviy ongni va asosiy qonunga hurmat hissini shakllantirsak hamda barcha davlat organlari, mansabdor shaxslar, fuqarolarning yangi konstitutsiyaviy norma va prinsiplarga og‘ishmay amal qilishini ta’minlasak, o‘ylagan buyuk maqsadlarimizga albatta erishamiz.

Buning uchun O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi kunini munosib kutib olish va yuksak saviyada nishonlash, Asosiy qonunimizda belgilangan demokratiya, erkinlik va tenglik, ijtimoiy adolat va birdamlik g‘oyalari atrofida fuqarolarni jipslashtirish, “Konstitutsiya-xalqchil davlat, barqaror taraqqiyot va farovon hayot asosi!” degan bosh g‘oyani o‘zida mujassam etgan tashkiliy-amaliy hamda ma’naviy-ma’rifiy tadbirlarni samarali tashkil etish;

so‘ngi yillarda iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy-ma’naviy hayotning turli sohalarida amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli islohotlar va bu borada erishilayotgan natijalarni mustahkamlashda yangi tahrirdagi Konstitutsiyaning o‘rni va rolini yoritish;

“Konstitutsiya-xalqchil davlat, barqaror taraqqiyot va farovon hayot asosi!” degan hayotiy shiorning mohiyati va ahamiyatini’ yangi tahrirdagi Konstitutsiya asosida inson huquq va erkinliklari sohasida mutlaqo yangi bosqichga o‘tilganligini ochib berish;

mulkiy huquqlarning ishonchli himoyasini ta’minlash, ushbu huquqlarni cheklayotgan omillarni bartaraf etish, sog‘liqni saqlash, ilm-fan, madaniyat, san’at va sport sohalarini rivojlantirish**,** nuroniylar, xotin-qizlar va yoshlarga doimiy e’tibor va g‘amxo‘rlik ko‘rsatish, oila, onalik, bolalik va otalikni himoya qilish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlarning ahamiyatini keng targ‘ib qilish muhim ahamiyatga ega.

Bugun Konstitutsiyamizning yangi normalarida asosiy e’tibor inson, jamiyat va davlatning barqaror rivojlanishini ta’minlashga qaratilganini ishonch bilan ta’kidlash mumkin. Yangi tahrirdagi Asosiy qonunning qabul qilinishi bilan bu borada yanada mustahkam konstitutsiyaviy-huquqiy asos yaratildi. Binobarin, Yangi O‘zbekiston o‘zining ushbu sohalardagi xalqaro majburiyatlariga qat’iy sodiqligini yana bir bor namoyon etdi.

Konstitutsiyamizda Yevropa, Osiyo, Sharq va Amerika mintaqalarida joylashgan dunyo davlatlarining ijobiy konstitutsiyaviy tajribasi o‘z aksini topgan. Asosiy qonunimiz huquqshunos olimlar, siyosatshunoslar, ko‘plab xalqaro tashkilotlar mutaxassislari tomonidan sinchiklab o‘rganilgan bo‘lib, unga inson huquqlari bo‘yicha xalqaro huquq normalari qo‘shimcha ravishda uyg‘unlashtirilgandir.

Ishonchimiz komilki, xalqaro tashkilotlar vakillari va ekspertlar xolis va to‘g‘ri ta’kidlaganlaridek, O‘zbekiston Konstitutsiyasining yangi tahrirda qabul qilinishi "Inson sha’ni va qadr-qimmati uchun" tamoyili asosida xalq farovonligini yanada yuksaltirish, inson, fuqarolik jamiyati va davlatni jadal rivojlantirish uchun mustahkam zamin yaratadi.

Iqtiboslar/Snoski/References:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 28.01.2022 yildagi PF-60-son https://lex.uz/docs/5841063
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning *O‘zbekiston Respublikasi* mustaqilligining 29-yilligiga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi nutqi https://aniq.uz/uz/yangiliklar/
3. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi Kengashi, O‘zbekicton Respublikasi Oliy Majlisi Senati Kengashining qo‘shma qarori, 20.05.2022 yildagi 2123-IV-son https://lex.uz/ru/docs/6063569
4. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy sudining qarori, 13.03.2023 yildagi KSQ-4-son https://lex.uz/ru/docs/6405731
5. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi Spikerining birinchi o‘rinbosari, Inson huquqlari bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasi Milliy markazi direktori Akmal Saidovning “Inson sha’ni, qadr-qimmati,huquqlarining mustahkam kafolatlari” nomli maqolasi Xalq so‘zi gazetasi 250 son 24.11.2023 yil .